

ANNA PAWELEC

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

Wydział Nauk Pedagogicznych, Zakład Wychowania Muzycznego i Literackiego

Muzyka i ruch w kształceniu studentów Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie

STRESZCZENIE:

Nauczyciel, wychowawca, a jeśli istnieje taka potrzeba – również terapeuta, to jedno z ważniejszych osób w życiu dziecka; powinni więc mieć możliwie najbardziej wszechstronne wykształcenie. Artykuł niniejszy przedstawia możliwości kształcenia umiejętności muzyczno-ruchowych oraz nabywania wiedzy z zakresu pedagogiki muzycznej i podstaw muzykoterapii wśród studentów uczelni pedagogicznej – Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie. Wprowadzenie stanowią wybrane informacje na temat historii muzykoterapii oraz roli muzyki i ruchu w życiu człowieka. Część zasadnicza to informacje na temat oferty edukacyjnej APS w zakresie możliwości rozwijania kompetencji muzycznych wśród studentów – przyszłych nauczycieli wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego, animatorów oraz pedagogów specjalnych. Przedstawione są również możliwości poszerzania posiadanych umiejętności – adresowane do nauczycieli, pedagogów specjalnych i animatorów już pracujących, oferowane przez APS.

SŁOWA KLUCZOWE: kształcenie nauczycieli, muzyka i ruch, muzyka w terapii, wychowanie muzyczne.

O wpływie muzyki i ruchu na człowieka napisano już wiele. Nie ma wątpliwości, że obydwie formy aktywności pozytywnie oddziałują na rozwój fizyczny, intelektualny, są sposobem przekazywania emocji, wyładowania energii, służą zabawie, odprężeniu, mają walor terapeutyczny. Jednak aby w pełni skorzystać z wszystkich dobroczynnych skutków obcowania z nimi, potrzebne jest wsparcie i pomoc. Na początku jest to wsparcie i pomoc rodzica, potem pomoc nauczyciela, wychowawcy – bardzo często absolwenta uczelni pedagogicznej.

Studenci poznają historię myśli pedagogicznej, teorię wychowania itp., natomiast historii myśli pedagogiczno-muzycznej i terapeutyczno-muzycznej poświęca się – jeśli w ogóle ten temat się pojawia – bardzo mało uwagi. Tymczasem w przeszłości znaleźć można idee, z których rozwinęły się poszczególne elementy dzisiejszej edukacji i terapii muzycznej. Warto zatem na wstępie pokusić się o mały szkic na temat postrzegania muzyki i ruchu przez naszych przodków oraz o próbę odnalezienia echa ich spostrzeżeń i doświadczeń w dzisiejszej kulturze oraz praktyce pedagogicznej i terapeutycznej.

Niebagatelną rolę muzyki i ruchu w wychowaniu, edukacji i terapii dostrzegały już ludy pierwotne: załączki muzyki – uporządkowane dźwięki i struktury rytmiczne – były częścią codziennego życia: towarzyszyły zabawie, wojnie, pracy, uroczystościom plemiennym, pełniły też funkcję leczniczą. W każdej postaci muzyka była elementem integrującym społeczności pierwotne, uczyła określonych norm i wzorców zachowań, pomagała w wychowaniu. W tym miejscu należy wspomnieć o szamanach – „lekarzach” i „terapeutach”, podchodzących do uzdrawiania holistycznie, łączących taniec, dramę, grę, śpiew itp. Uzdrowicielska moc zabiegów szamańskich to przede wszystkim siła sugestii, przekonanie o pozytywnych efektach, ale też oddziaływanie całego procesu na psychofizjologię, wzmocnione poprzez stany hipnotyczne i współuczestniczenie całej społeczności. Jak to ma się do współczesności? – odpowiedzią na to pytanie są obserwacje zachowań różnych grup: integrowanie i akcentowanie odrębności grupy kibiców poprzez wspólne śpiewy, kultywowanie tradycji i akcentowanie przynależności do grupy wyznaniowej w chórach gospel, transowe stany grup fanów uczestniczących w koncertach ulubionych wykonawców.

W starożytnych Chinach upatrywano w muzyce środek do zmieniania człowieka – jego zachowań i zwyczajów. Muzyka odpowiedniego rodzaju – tworzona według norm odpowiadającym prawom, które regulowały ład i porządek we wszechświecie – była przez Chińczyków ceniona jako wielostronnie wpływająca na człowieka [Szlagowska 1996, s. 11–12]. Podkreślano też konieczność zachowania równowagi energetycznej organizmu – pomocne tu były dźwięki o określonych częstotliwościach, które mogły regulować przepływ energii przez kanały energetyczne w ciele człowieka. Dostrzegano też zależność między muzyką a określonymi stanami emocjonalnymi. Dążono do osiągnięcia spokoju poprzez muzykę (dziś – relaks przy muzyce, muzykoterapia). Ostrzegano przed muzyką zbyt głośną – przypisywano jej powodowanie melancholii (dziś – przestrzeganie przed zbyt głośnymi dźwiękami jako źródłem stresu i otępienia).

Starożytni Grecy, przypisujący muzyce rolę społeczno-wychowawczą, zalecali rytmiczne śpiewanie i wykonywanie określonych sekwencji melodycznych. W poszczególnych skalach dźwiękowych widziano nośniki dobrych i złych cech

charakteru człowieka [Szlągowska 1996, s. 71–73] (skala dorycka symbolizowała męstwo, skala hypolidyjska – poprzez swój bachiczny charakter – miała powodować m.in. skłonności do nadużywania alkoholu). Preferowano rytmy marszowe jako odznaczające się porządkiem, zwiększające poczucie wspólnoty, dodające odwagi – do dziś marszowe melodie w metrum parzystym są nośnikami ładu i dyscypliny, nie tylko w wojsku, ale również na zajęciach umuzykalniających dla dzieci. Muzykę postrzegano jako dar bogów, siłę magiczną, która zdolna jest do przejęcia władzy nad człowiekiem, nad jego duszą. Arystoteles wskazywał również na ważną rolę muzyki i tańca w uzyskaniu *katharsis* – oczyszczenia z nagromadzonych emocji (afektów); dziś właściwość tę wykorzystuje się m.in. w muzykoterapii.

W trwającym dziesięć wieków średniowieczu, poglądy na muzykę i jej wpływ na człowieka ewoluowały: w początkowych wiekach średnich przyznawano muzyce niewielkie wartości duchowe i estetyczne, a niekiedy wręcz traktowano ją jako niezbędne zło, wynikające ze słabości ludzkiej; pod koniec epoki zaś zaznaczyło się odejście od takiej postawy – nowe prądy, zapowiadające renesans, spowodowały próby podjęcia dyskursu o pięknie w muzyce [Wozaczyńska 1998, s. 15]. Z konfliktu między oczywistą przyjemnością, płynącą z obcowania z muzyką, a koniecznością zachowania ascezy religijnej wyrósł podział – muzyka mogła mieć negatywny wpływ na człowieka, prowadzić do jego zguby (muzyka świecka: ludowa, taneczna, instrumentalna), mogła też działać pozytywnie na człowieka, zbliżać do Boga (muzyka religijna). Wielki wpływ na dzisiejszą dydaktykę muzyczną miała twórczość teoretyczna włoskiego mnicha Guido z Arezzo – formułująca zasady notacji diastematycznej, będące przyczynkiem do dalszego rozwoju notacji muzycznej, oraz podstawy systemu solmizacyjnego, przekształcone w wiekach późniejszych do dzisiejszej postaci *do, re, mi, fa, sol, la, si, do* – formuły znanej chyba wszystkim, którzy choćby w minimalnym stopniu zetknęli się z materią muzyczną.

Renesans to na gruncie wiedzy o wpływie i wykorzystaniu muzyki do oddziaływania na człowieka czas kontynuacji osiągnięć wszystkich poprzednich epok. Marsilio Ficino uważał, że staranne przygotowanie i wykonywanie muzyki jest sposobem na przywrócenie jedności między człowiekiem a otaczającym światem. Johannes Tinctoris twierdził, że muzyka może wychowywać – posiada moc zmiany złej woli, może bronić przed gniewem i złośliwością, kształtuje wrażliwość i osobowość, ale może też leczyć – koi nerwy, i uspokajać – daje zapomnienie i oddala smutek. W *Dwudziestokrotnym działaniu muzyki* pisze on, że muzyka ma: „[...] Wywoływać stan ekstazy, / Umysły przyziemne podnosić, / Złą wolę odbierać, / Ludzi cieszyć, / Chorych leczyć, / W trudach ulgę dawać, / Dusze do walki podniecać, / Miłość podsycać, / Obcowaniu ludzi przyjemności dodawać [...]” [Wozaczyńska 1996, s. 15–16] – trudno w tych stwierdzeniach nie zauważyć postulatów dzisiejszego wychowania poprzez muzykę oraz założeń muzykoterapii. Renesansowy wynalazek, druk, przyczynił się do rozwoju piśmiennictwa (również muzycznego) i tym samym uutorował drogę do popularyzacji od baroku do dnia dzisiejszego traktatów, podręczników i opracowań metodycznych – szkół gry na instrumentach.

Wiek XVII i XVIII, czas wzbogacania, pogłębiania strony wyrazowej muzyki, przyniósł świadomość, że każdy rodzaj osobowości wiąże się z preferowaniem określonego

rodzaju muzyki – melancholicy wolą muzykę smutną, osoby o pogodnym usposobieniu – muzykę radosną, taneczną. Jest to nic innego, jak zasada ISO [Stachyra 2012, s. 72–73] (od greckiego słowa *isos*, używanego na określenie adekwatności muzyki do nastroju danej osoby; pojęcie wprowadzone do terminologii muzykoterapeutycznej w połowie XX w.), znana od starożytności i stosowana po dziś dzień m.in. w edukacji – nauczyciel dobiera metody pracy w zależności od poziomu zaawansowania uczniów, ich możliwości i umiejętności. Wiek XVIII to także czas zwiększonego zapotrzebowania na powszechnie dostępną muzykę. Szczególną popularność zyskiwały koncerty plenerowe w wykonaniu zespołów profesjonalnych i amatorskich. Zainteresowaniem cieszyła się opera. Wśród zamożnych obywateli krajów Europy Środkowej powszechna była umiejętność gry na instrumencie. Z myślą o muzykowaniu domowym powstawały utwory solowe i kamealne, niejednokrotnie o walorach edukacyjnych.

W wieku XIX częściej zwraca się uwagę na zależność emocji od muzyki – jest to zgodne zresztą z duchem epoki. Dalej rozwija się płaszczyzna edukacyjna, powstaje wiele publikacji teoretyczno-dydaktycznych.

Wiek XX to czas intensywnego rozwoju szkolnictwa muzycznego, myśli pedagogiczno-muzycznej (koncepcje Carla Orffa, Zoltana Kodalya, Emila Jaques-Dalcroze’a i innych) oraz formułowanie podstawowych założeń muzykoterapii. Druga połowa wieku to również okres intensywnych, wielostronnych badań nad wpływem muzyki na osobowość człowieka dowodzących, że doświadczanie muzyki – jej percepcja, tworzenie i odtwarzanie – jest ważnym elementem edukacji i wspomaganie rozwoju.

Dziś wiemy, że aktywność muzyczna i ruchowa powinna towarzyszyć człowiekowi na przestrzeni całego życia. O ile we wczesnej edukacji – do zakończenia okresu przedszkolnego – poświęca się jej sporo czasu (choć i w tej kwestii wiele się zmieniło na skutek wprowadzenia nowych uregulowań prawnych), o tyle w kolejnych latach zajmuje ona coraz mniej miejsca. W edukacji szkolnej – na skutek reformy, wielokrotnych modyfikacji podstaw programowych i siatek godzin – nauczanie muzyki (przez osoby wykwalifikowane!) stało się marginesem, jedną z ostatnich rzeczy, o jakich myśli znaczna część dyrektorów szkół. Tematy „muzyczne” (oraz „plastyczne” – bo zaniedbanie artystycznego rozwoju dzieci nie dotyczy tylko płaszczyzny muzycznej) realizowane są przede wszystkim przez nauczycieli przedmiotów zintegrowanych; ci nierzadko nie mają bodaj podstawowej wiedzy i umiejętności, by zrealizować je na poziomie choćby poprawnym. Można powiedzieć, że szkoły, w których przedmiot *Muzyka* prowadzony jest przez osoby kompetentne, należą do zdecydowanej mniejszości. Jeszcze gorzej wygląda sytuacja edukacji muzycznej młodzieży w gimnazjach – poziom wiedzy i umiejętności przeciętnego gimnazjalisty niezbyt przystaje do listy kompetencji muzycznych ucznia, umieszczonych w Podstawie programowej. W szkołach ponadgimnazjalnych (liceach) przedmiotu *Muzyka* nie ma – wśród przedmiotów nauczanych w tzw. zakresie podstawowym jest *Wiedza o kulturze*; dla uczniów wybierających zakres rozszerzony oferowana jest *Historia muzyki*. Muzyka, zaniedbana w dzieciństwie i latach młodzieńczych, w życiu dorosłego człowieka bardzo często staje się niestety jedynie tłem – niewidzialnym, nie analizowanym w żaden sposób, nie poddawany żadnej ocenie.

Celem kształcenia studentów kierunków pedagogicznych Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie (na studiach stacjonarnych, niestacjonarnych i podyplomowych) jest wyposażenie w jak największy wachlarz umiejętności i możliwości potrzebnych do podjęcia i wykonywania zawodu nauczyciela (wychowanie przedszkolne i wczesnoszkolne), pedagoga (m.in. animatora społeczno-kulturalnego, pracownika placówki wychowawczo-opiekuńczej), pedagoga specjalnego (m.in. w specjalnościach: logopedia, tyflopädagogika, surdopedagogika, oligofrenopedagogika, psychopedagogika resocjalizacyjna). Oprócz wiedzy kierunkowej studenci nabywają wiedzę metodyczną oraz wiedzę i umiejętności z zakresu wychowania muzycznego i wspomagania rozwoju poprzez muzykę i ruch.

W chwili obecnej kształcenie i rozwijanie kompetencji muzycznych studentów najlepiej realizowane jest na Studiach Podyplomowych o specjalności *Kształcenie Muzyczno-Ruchowe* oraz na module kompetencyjnym *Wychowanie Muzyczno-Ruchowe* (studia stacjonarne I stopnia – kierunek wygasający). Przedmioty powiązane z problematyką i organizacją procesu umuzykalniania i uczenia muzyki znajdują się w siatkach godzin obowiązujących studentów pedagogiki wczesnoszkolnej i przedszkolnej, Podyplomowych Studiów *Wczesna Interwencja – Pomoc Dziecku i Rodzinie*, Podyplomowych Studiów *Pädagogika Wczesnoszkolna i Przedszkolna* oraz Studium Edukacji Nauczycielskiej (studia stacjonarne i niestacjonarne).

Od roku akademickiego 1997/98 wizytówką APS są Podyplomowe Studia o specjalności *Kształcenie Muzyczno-Ruchowe*. Założycielem i kierownikiem jest prof. dr Andrzej Stadnicki – osoba bardzo zasłużona dla edukacji muzycznej w Polsce. Są to studia kwalifikacyjne – kompetencje absolwentów obejmują prowadzenie tańca, muzyki i ruchu metodą Carla Orffa oraz prowadzenie zajęć choreoterapeutycznych. Kształcenie, prowadzone głównie według założeń metody Carla Orffa, adresowane jest m.in. do nauczycieli: wychowania przedszkolnego, nauczania wczesnoszkolnego, muzyki, rytmiki, wychowania fizycznego, do pedagogów specjalnych, logopedów oraz do instruktorów tańca, muzykoterapeutów, fizjoterapeutów, animatorów oświatowo-kulturowych. Program studiów powstał w oparciu o analizę wyników badań dotyczących potrzeb dokoształcania się nauczycieli. Wychodzi on naprzeciw postulatowi poszerzania wiadomości na temat różnych możliwości i form ruchu z muzyką oraz rozwijania i pogłębiania umiejętności ich zastosowania przez pedagogów w pracy dydaktyczno-wychowawczej, terapeutycznej, rewalidacyjnej i resocjalizacyjnej. Program ten stale podlega ewaluacji. Przedmioty, które znajdują się w siatce godzin, realizowane są głównie w formie warsztatu artystycznego. Studia oferują zajęcia z rytmiki, rytmiki w terapii, choreoterapii, tańca (tańce narodowe, regionalne, historyczne, standardowe, latynoamerykańskie, tańce różnych narodów, taniec współczesny), solfeżu i śpiewu wielogłosowego, terapii akustyczno-wibracyjnej, fitnessu. Kształcenie uzupełniają przedmioty teoretyczne (*Zasady muzyki*) i metodyczne (*Metodyka kształcenia muzyczno-ruchowego Orffa wraz z praktykami*, *Metodyka kształcenia muzycznego dzieci niepełnosprawnych*). Staraniem kierownika, prof. Stadnickiego, sala do prowadzenia zajęć z rytmiki, choreoterapii, tańca została odpowiednio wyposażona: oprócz pianina, luster i urządzeń multimedialnych znajduje się w niej bogaty zestaw instrumentów orffowskich (stale rozbudowywany) oraz różnych pomocy dydaktycznych.

Zaplecze to jest bardzo ważnym elementem kształcenia – trzon zajęć warsztatowych stanowią bowiem działania praktyczne: śpiew, ruch (również z użyciem rozmaitych rekwizytów) oraz gra na instrumentach. (Z rozmów ze studentami wynika, że stosunkowo dobrze w instrumenty są zaopatrzone przedszkola i niektóre ogólnokształcące szkoły podstawowe, niedobór zaś tego typu akcesoriów daje się zauważyć w ośrodkach szkolno-wychowawczych oraz – paradoksalnie – w szkołach muzycznych.) Studenci mają też okazję poznać i osobiście doświadczyć działania urządzeń *Musica Medica*¹ [Kucharski 2005] podczas symulacji sesji terapeutycznej z użyciem tej aparatury.

Warunkiem ukończenia Podyplomowych Studiów o specjalności *Kształcenie Muzyczno-Ruchowe* jest (obok uczestniczenia w zajęciach i uzyskania zaliczeń) napisanie i obrona pracy teoretycznej, empirycznej lub artystycznej² [APS].

Elementy kształcenia muzyczno-ruchowego mają w siatce godzin również studenci Studiów Podyplomowych *Wczesna Interwencja – Pomoc Dziecku i Rodzinie – w zakresie wczesnego wspomaganie i opieki nad małym dzieckiem*. Założycielem i kierownikiem studiów jest dr Radosław Piotrowicz. W ramach modułu *Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka z zaburzonym rozwojem psychoruchowym* odbywają się zajęcia *Muzyka i ruch w procesie wspomaganie rozwoju małego dziecka*. Na zajęciach tych, mających formę laboratoriów/warsztatów, słuchacze poznają od strony teoretycznej m.in. podstawowe zagadnienia związane z rozwojem dyspozycji muzycznych dziecka, umuzykalnianiem dzieci młodszych, elementarne pojęcia dotyczące muzyki, od strony praktycznej – m.in. typy zabaw muzyczno-ruchowych (studenci uczestniczą czynnie w ćwiczeniach ruchowych przy muzyce, wspólnym muzykowaniu na instrumentach perkusyjnych oraz wspólnym śpiewaniu – w miarę możliwości), proste formy taneczne, możliwości wykorzystania rekwizytów podczas zajęć muzycznych, możliwości wykorzystania muzyki i ruchu w wybranych rodzajach oddziaływań terapeutycznych itp.

W roku akademickim 2011/12, staraniem prof. Szymona Kawalli oraz pracowników Zakładu Wychowania Muzycznego i Literackiego APS powstał moduł kompetencyjny *Wychowanie Muzyczno-Ruchowe*. Możliwość edukacji na module mieli studenci pedagogiki ogólnej i specjalnej. W ramach 380 godzin dydaktycznych znajdował się wachlarz przedmiotów teoretycznych i praktycznych, na których studenci zdobywali szeroko pojętą wiedzę oraz umiejętności muzyczne i muzyczno-ruchowe. Pierwszy etap nauki stanowiło nabycie wiadomości teoretycznych (przedmiot *Zasady muzyki*) oraz ugruntowanie ich w praktyce (przedmioty *Solfeż* – kształcenie umiejętności czytania nut głosem, analiza i zapisywanie prostych przebiegów rytmicznych i melodycznych oraz *Piosenka dziecięca* – wykorzystanie umiejętności czytania nut głosem i na instrumentach szkolnych: flet prosty, dzwonki, ksylofon, podstawy dyrygowania oraz metodyka i sposoby pracy

¹ *Musica Medica* – metoda oddziaływania muzyką, znajdująca się w spektrum terapii akustyczno-wibracyjnej. Bazuje na odbieraniu muzyki przez organizm człowieka poprzez zmysł słuchu (za pomocą słuchawek) oraz dotyku (za pomocą wibratorów – przetworników przekazujących drgania muzyki do wybranych części ciała). Aparat składa się z urządzenia transmitującego dźwięki, słuchawek, przetworników oraz magnetofonu lub odtwarzacza CD/MP3/MP4. Pokrętła umieszczone na zasadniczej części zestawu pozwalają także na płynną regulację poziomu głośności odtwarzanej muzyki oraz regulację charakterystyki przenoszenia i natężenia wibracji. Muzyka winna być dobierana indywidualnie, w zależności od preferencji osoby korzystającej z tej formy terapii. Za: <http://www.czytelniamedyczna.pl/1873,zastosowanie-terapii-akustycznomultisensorycznej-musica-medica-w-zwalczaniu-l.html> (dostęp: 26.02.2014).

² <http://www.aps.edu.pl/studia-podyplomowe-i-kursy.aspx> (dostęp: 26.02.2014).

z piosenką w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej). Kolejnym etapem były zajęcia praktyczne, realizowane przede wszystkim w oparciu o założenia metody Carla Orffa oraz elementy innych, wybranych koncepcji wychowania muzycznego – *Tańce dla dzieci* (układy taneczne do tańców regionalnych, narodowych, integracyjnych, towarzyskich itp. opracowywane przez prowadzącego i przez studentów), *Rytmika* (różne rodzaje ćwiczeń muzyczno-ruchowych, nakierowanych na ogólne umuzykalnianie, integrację, szeroko pojęte wspomaganie, usprawnianie i rehabilitację; elementy muzykoterapii, wykorzystanie nagrań muzycznych do ćwiczeń ruchowych, praca z rekwizytem, akompaniamenty do ćwiczeń: na instrumentach perkusyjnych, głosowe) oraz *Chór i zespół instrumentalny* (według upodobań i własnych możliwości studenci mieli do wyboru śpiewanie w chórze lub zespołową grę na instrumentach orffowskich lub innych, na których wcześniej uczyli się grać). Zdobytą wiedzę i umiejętności muzyczno-ruchowe oraz nowe wiadomości z zakresu koncepcji wychowania muzycznego, metod organizacji procesu umuzykalniania, elementów psychologii muzyki, studenci wykorzystywali na *Metodyce wychowania muzyczno-ruchowego w wychowaniu przedszkolnym* i *Metodyce wychowania muzyczno-ruchowego w edukacji wczesnoszkolnej* – przedmioty te kończyły się zaprojektowaniem cyklu zajęć umuzykalniających dla wybranej grupy wiekowej w przedszkolu i wybranej klasy szkoły podstawowej. Nabytą wiedzę, umiejętności i kompetencje studenci mogli zweryfikować podczas 60-godzinnych praktyk w placówkach przyporządkowanych według głównych specjalności (dla studentów pedagogiki placówki ogólnodostępne: przedszkola i szkoły, dla studentów pedagogiki specjalnej placówki integracyjne i ośrodki szkolno-wychowawcze). Z rozmów przeprowadzonych przez uczelnianych opiekunów praktyk oraz z ocen wystawionych praktykantom przez opiekunów w placówkach wynika, że pracownicy postrzegali studentów jako dobrze przygotowanych do prowadzenia zajęć o charakterze muzyczno-ruchowym. Zdarzały się przypadki zaproponowania pracy w placówce, w której student odbywał praktykę lub rekomendacja do innej placówki. W wielu innych przypadkach potwierdzenie odbycia praktyk muzyczno-ruchowych ułatwiło otrzymanie pracy. Ostatni element kształcenia w ramach modułu *Wychowanie Muzyczno-Ruchowe to Historia muzyki z literaturą* nakierowana na poznanie dziejów muzyki, odbiór dzieła muzycznego i kształtowanie gustu słuchacza.

Studenci *Wychowania Muzyczno-Ruchowego* nie szczędzili pozytywnych opinii dotyczących kształcenia. Niejednokrotnie dawali temu wyraz w ankietach ewaluacyjnych dotyczących poszczególnych przedmiotów (ankiety wypełniane są po każdym semestrze). Niestety, mimo niesłabnącego zainteresowania studentów modułem muzyczno-ruchowym, ze względów ekonomicznych został on zamknięty. W roku akademickim 2013/14 edukację zakończył ostatni rocznik.

Przedmioty związane z edukacją muzyczną pojawiają się w niewielkim zakresie (od 10 do 30 godzin dydaktycznych) również w programach studiów stacjonarnych i niestacjonarnych I stopnia, Studiów Podyplomowych *Edukacja Wczesnoszkolna i Przedszkolna* oraz Studium Edukacji Nauczycielskiej (odpowiednik dawnego Studium Nauczycielskiego). Można je podzielić na cztery grupy:

1. przedmioty teoretyczne, m.in. *Historia muzyki*, *Podstawowe zagadnienia sztuki muzycznej* – studenci poznają ogólnie historię muzyki i podstawowe pojęcia związane z twórczością, wykonawstwem i krytyką muzyczną,

2. przedmioty metodyczne, m.in. *Metodyka edukacji muzycznej, Metodyka zajęć muzycznych we wczesnej edukacji, Podstawy prelekcji* – studenci poznają kompetencje muzyczne na poszczególnych etapach rozwoju dziecka, formy wychowania muzycznego w szkole i przedszkolu, sposoby umuzykalniania dzieci, zasady planowania jednostek zajęciowych/lekcyjnych oraz zasady wygłaszania prelekcji muzycznych,
3. przedmioty terapeutyczne (realizowane w formie warsztatów), m.in. *Muzyka i ruch w terapii małego dziecka, Muzyka i ruch w procesie wspomagania rozwoju małego dziecka* – studenci w sposób praktyczny poznają sposoby i możliwości użycia muzyki i ruchu w kontekście różnego rodzaju terapii i wspomagania rozwoju małych dzieci,
4. przedmioty warsztatowe, np. *Kształcenie zdolności muzycznych i tanecznych nauczyciela* – studenci rozwijają własny warsztat muzyczno-ruchowy.

Oczywiście tak niewielka liczba godzin dydaktycznych nie daje szansy na rzetelne prześledzenie zagadnień związanych z danym przedmiotem. Pozwala jednak rozbudzić wśród studentów zainteresowanie obszarem oddziaływań muzyczno-ruchowych lub ugruntować świadomość o wadze kształcenia muzyczno-ruchowego w procesie rozwoju człowieka oraz o dużej roli muzyki w życiu i przestrzeni publicznej. Nade wszystko jednak celem nadrzędnym edukacji muzycznej studentów jest wskazanie i uwrażliwienie na fakt, że zastosowanie muzyki i ruchu korzystnie przekłada się na następujące obszary pracy z dzieckiem:

1. usprawnienie manualne, rozwijanie koncentracji i pamięci,
2. wspomaganie podczas nauki czytania,
3. rozwój wrażliwości, kształtowanie postawy odbiorcy, umiejętności słuchania i wyboru estetycznego,
4. rozwój wyobraźni, mobilizacja do pracy twórczej – kreatywność, inspiracja,
5. działanie terapeutyczne, wspomaganie działań kompensacyjnych (korekta dysfunkcji),
6. rozwój psychofizyczny,
7. rola poznawcza i wychowawcza proponowanego repertuaru,
8. kształtowanie postaw twórczych, rozwijanie pewności siebie, satysfakcji z własnych działań, niwelowanie lęków przed publicznymi wystąpieniami, integracja podczas współdziałania i współtworzenia [Gromek 2010].

Spoglądając w przeszłość i analizując wpływ muzyki i ruchu na człowieka – od prapoczątków, należy stwierdzić, że wpływ ten jest niebagatelny – z czego zdawali sobie sprawę nasi przodkowie. Współczesnym pedagogom również nie powinna być obca ta świadomość; powinni też dysponować umiejętnościami wykorzystania świata dźwięku i ruchu dla osiągnięcia pełni rozwoju i ogólnie pojętego dobrostanu człowieka, na każdym etapie jego życia.

Wobec marginalnej roli muzyki w obecnym modelu powszechnej edukacji pozostaje mieć nadzieję, że przyszli nauczyciele wyjdą z uczelni pedagogicznych ze świadomością i przekonaniem, że wychowanie muzyczne jest niezbędnym elementem wychowania Człowieka – jednostki dobrze funkcjonującej i świadomej otaczającego świata, i że będą podejmować wszelkie działania, aby swoim podopiecznym zapewnić wszechstronny rozwój, również muzyczny.

BIBLIOGRAFIA:

- Chomiński Józef, Wilkowska-Chomińska Krystyna (1989), *Historia muzyki*. Cz. I i II. Kraków: PWM.
- Konieczna-Nowak Ludwika (2013), *Wprowadzenie do muzykoterapii*. Kraków: IMPULS.
- Kowalska Małgorzata (2001), *ABC historii muzyki*. Kraków: Musica Iagellonica.
- Malko Dorota (1988), *Metodyka wychowania muzycznego w przedszkolu*. Warszawa: WSiP.
- Stachyra Krzysztof (2012), *Wstęp do muzykoterapii*. [W:] Krzysztof Stachyra (red.), *Podstawy muzykoterapii*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Szlagowska Danuta (1996), *Kultura muzyczna antyku*. Gdańsk: Wydawnictwo Akademii Muzycznej.
- Wozaczyńska Małgorzata (1996), *Muzyka renesansu*. Gdańsk: Wydawnictwo Akademii Muzycznej.
- Wozaczyńska Małgorzata (1998), *Muzyka średniowiecza*. Gdańsk: Wydawnictwo Akademii Muzycznej.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE:

- Akademia Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, <http://www.aps.edu.pl> (dostęp: 26.02.2014).
- Gromek Monika (2010), *Muzyka w szkole – komu to potrzebne?*, http://www.edumuz.pl/articles.php?article_id=3624 (dostęp: 21.02.2014).
- Kucharski Zbigniew (2005), *Zastosowanie terapii akustyczno-multisensorycznej Musica Medica w zwalczaniu lęku w gabinecie stomatologicznym*, <http://www.czytelniamedyczna.pl/1873,zastosowanie-terapii-akustycznomultisensorycznej-musica-medica-w-zwalczaniu-l.html> (dostęp: 26.02.2014).
- Podstawa programowa MEN, http://www.bip.men.gov.pl/men_bip/akty_prawne/rozporzadzenie_20081223_zal_4.pdf (dostęp 15.12.2014).

Music and movement in students' training at the Academy of Special Education in Warsaw

SUMMARY:

Teacher, tutor and – if necessary – also a therapist are some of the most important people in a child's life; hence, they should receive the most thorough possible education. The article shows options of training musical-motor skills as well as acquiring the knowledge of music education and the rudiments of music therapy offered to the students of a teaching school – the Academy of Special Education in Warsaw. The introduction presents selected information on the history of music therapy and the role of music and motion in a human life. The main body involves some information on the ASE's educational offer in terms of musical competences development in students – prospective pre- and early school education teachers, animateurs and special education teachers. There are also presented possibilities of developing the skills already acquired, offered by the ASE to the pedagogues, special education teachers and animateurs already working.

KEYWORDS: teacher training, music and movement, music in therapy, music education.